DOI https://doi.org/10.32782/2224-0926-2026-3-58-11

Чекан Юрій

РОЗШИРЮЮЧИ ОБРІЇ МУЗИКОЗНАВСТВА

У видавництві ЛНУ ім. Івана Франка вийшла монографія Тараса Дубровного “Грас-рутс мистецтво. Нова якість української музики”[1]. Це фундаментальне інноваційне дослідження, що охоплює низку актуальних для українського музикознавства проблем. Наукова монографія постала як відповідь сучасного гуманітарія на виклики часу; її зміст (незважаючи на позірну віддаленість від безпосередніх подій сьогоднішнього дня) насправді резонує саме з ними. Така іманентна актуальність дослідження Т. Дубровного зумовлена, по-перше, усвідомленням особливостей розвитку українського музичного мистецтва, системно ігнорованим (чи свідомо деформованим) в гуманітаристиці ХХ століття і, по-друге, багатовекторною розгерметизацією музикознавства, характерною для сучасного стану науки. Зупинюсь на цих двох пунктах детальніше.

Упродовж тривалого часу осмислення шляхів та специфіки розвитку української музики (і як системної цілісності, і окремих її періодів) знаходилось під впливом наративів, вироблених наукою колонізатора. Відповідно, українська музична спадщина або знецінювалась, або замовчувалась, або апропріювалась. Найцінніші досягнення української культури – і музичного мистецтва зокрема – розглядались як спадок росії (показовими прикладами є привласнення колонізатором творчої спадщини Максима Березовського, Дмитра Бортнянського, Степана Дехтярева, а також спроби, що тривають донині, включити Валентина Сильвестрова до пантеону російських митців). Частина української музичної спадщини була табуйована (творчість Василя Барвінського, Олександра Кошиця, Всеволода Задерацького, Ярослава Барнича та ін.). Те ж, що залишилось, інтерпретувалось як вторинне, банальне, дилетантське. Чи не найяскравіший приклад тут – історія рецепції в росії та СРСР опери Семена Гулака-Артемовського “Запорожець за Дунаєм”[2]. Тарас Дубровний, вперше вводячи до категоріального апарата музикознавства поняття “грас-рутс”, відкриває у цьому “вторинному”, “банальному”, “дилетантському” особливий вимір. Цей вимір відповідає унікальній траєкторії розвитку української музики, котра упродовж століть або не мала за собою інфраструктури, яка б гарантувала та забезпечувала її розвиток, або ж виживала в умовах колоніального тиску, а відтак – пристосовувалась і деформувалась. Завдяки оптиці “грас-рутс” читач отримав можливість по-новому поглянути на відомі факти та процеси і зрозуміти їх органічність для української музичної культури. Відтак, існуючі в музикознавстві метафоричні характеристики (наприклад, ідея “кордоцентризму” українського національного характеру) набувають осяжних та верифікованих проявів.

Друга чеснота рецензованої монографії – розгерметизація музикознавства. Вона розгортається, принаймні, у трьох напрямках.

По-перше, через засвоєння та специфікацію політичного за своєю генезою феномену до музичного мистецтва. Запропонований у 1912 році американським сенатором

[1] Дубровний Тарас. Грас-рутс мистецтво. Нова якість української музики : монографія .Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 304 с.

[2] Детальніше про це див.: Чекан Ю. Львівський «Запорожець»: лірико-побутова комедія чи героїчна казка? *Збірник наукових праць «Сучасне мистецтво»*. 2025. № 21. С. 209–218.

Альбертом Беверіджем термін “Grassroots”, що позначає спонтанні масові рухи “знизу”, виявився надзвичайно продуктивним інструментом, який дає змогу простежити траєкторію розвитку українського музичного мистецтва, зумовлену історико-культурними чинниками.

По-друге, через увагу до артефактів, які аристократизованим та кодексоцентричним академічним музикознавством зверхньо таврувались як “непрофесійні”, “дилетантські” (усе, що стосується салонної музики, пісні). Позбавлене (завдяки використанню нової оптики) неприродної для науки аксіологічної функції вітчизняне музикознавство відтак стає на шлях наукового аналізу всього корпусу вітчизняної музичної спадщини – без зяючих донедавна лакун, зумовлених почасти ідеологічними чинниками, а почасти – смаковими преференціями чи апріорними упередженнями дослідників.

По-третє, через реінтерпретацію спадщини, осмисленої раніше, у новій системі координат (пародійний партесний концерт “Сначала днесь” та та ін).

Позитивною рисою дослідження Тараса Дубровного вважаю також його узагальнюючий характер (переважно спираючись на матеріал музичної культури Галичини, автор проводить переконливі паралелі з процесами у Наддніпрянській Україні, долаючи тим самим небезпеку регіональної обмеженості).

Чи є до монографії Тараса Дубровного побажання та зауваження? Звичайно. Ключове серед них – побіжний, часом суто номінативний аналіз музичних прикладів. Втім, чи не порушило б фокусування на тонкощах і деталях той баланс, що притаманний дослідженню? Однозначної відповіді на це питання дати неможливо. Дослідник запропонував нову оптику, окреслив поле – а далі вже справа за послідовниками: думайте, аналізуйте, поглиблюйте, розвивайте. Адже мистецтво “Грас-рутс” відкриває шлях до розуміння “нової якості української музики”.

Конфлікт інтересів. Автор декларує, що немає конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній рецензії.

Дата першого надходження до видання: 31.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) рецензії: 04.11.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0